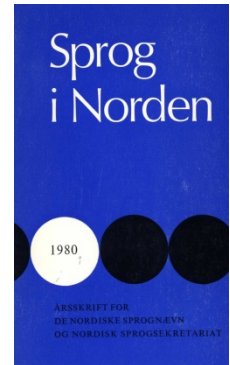

Sprog i Norden

Titel: Nordiskt språkår
Forfatter: Åke Landqvist
Kilde: Sprog i Norden, 1980, s. 116-121
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

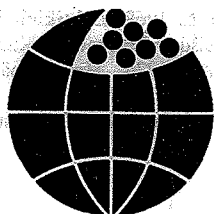
- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Nordiskt språkår

Av Åke Landqvist

NORDISKT SPRÅKÅR

Föreningarna Nordens Förbund har beslutat att göra kalenderåret 1980 och skolarbetet 1980—81 till ett nordiskt språkår. Motivet till en sådan punktinsats förtjänar några inledande kommentarer.

En liten vink om de nordiska språkfrågornas betydelse får man i de uttalanden som gjorts av företrädare för de särskilda språkårskommittéer som tillsatts inom varje förening. Pirkko Ruotsalainen i den finländska kommittén anser att satsningen på ett nordiskt språkår "kan stimulera undervisningen i de nordiska språken både i skolorna och inom vuxenutbildningen". Givetvis får kampanjen en särskild accent i ett land så präglad av tvåspråkighetens problem som Finland. Aðalsteinn Davidsson, gymnasielektor och ordförande i den isländska kommittén, trycker mycket hårt på gemenskapsaspekten: "Vartenda ord, varenda mening vi behärskar i grannens språk styrker samhörighetskänslan." Han understryker också starkt det ena av de två delmålen för språkåret nämligen att öka kunskapen om språken i Norden generellt. Han säger: "Jag hoppas att man kan lyckas visa danskar, svenskar, norr-män, islänningar och färöingar, att det inte alls är omöjligt att tillägna sig det ordförråd i finska, samiska och grönländska som behövs för att visa att man önskar en broderlig kontakt med dessa språksamhällen." Henrik Hagemann, seminarie- rektor i Århus, för in frågan om det vikande intresset i skolorna för grannspråksundervisning och menar att ett språkår här kan betyda mycket. Ett språkår kan, menar Hagemann, motverka de förändringar som inträtt när det gäller grannspråkens allmänna ställning inom vårt kulturliv: "Det drejer

sig om nabosprogenes stilling i skolen og læreruddannelser, om det nordiske bogmarked og om radio- og tv-samarbejdet.”

Bertil Molde i den svenska språkkårskommittén för fram betydelsen av att överhuvudtaget kunna orientera sig i grannländernas skönlitteratur, dagspress och veckotidningar om man har en grundläggande kunskap i grannspråken. Hans linje är denna: ”Det nordiska språkkåret bygger på den nordiska tanken, och det skall göra den tanken ännu självklarare än den hittills har varit. Den nordiska tanken är språkgemenskapens tanke.”

Leif Mæhle, professor vid Oslo universitet, är inne på liknande tankegångar som Molde. Han tar i sitt uttalande upp hur liten ansträngning som egentligen behövs för att öka språkförståelsen i Norden: ”Litt tilvenning, litt trening, litt elementær grannespråkkunnskap er oftast det einaste som trengs for å kunne ha kulturell kontakt med resten av Norden.”

Även de två örikena Färöarna och Åland tycker att ett språkkår kan bli en värdefull kampanj. Jóhan Hendrik W. Poulsen konstaterar färingarnas starka språkliga beroende av Danmark och önskar att ett nordiskt språkkår kunde medföra att även andra grannspråk förs in i färöiskt medvetande. Han konstaterar: ”Et mere indgående kendskab til islandsk og nynorsk til dels også svensk ville være af stor betydning for færøsk sprogavl.” Ordföranden i föreningen Norden på Åland, chefredaktör Hasse Svensson, tycker att språkkåret framför allt bör få betydelse för ålänningarnas kunskap om danskan. Han efterlyser också en språkkårkontakt med de självstyrande färöingarna i Nordatlanten.

Språkets centrala roll för det nordiska samarbetet går alltså som en röd tråd genom de uttalanden som gjorts av de huvudansvariga personligheterna inom föreningarna Norden. Vid sidan av detta tunga motiv finns givetvis också ett annat av mer föreningsegoistisk natur. Föreningarna tror att man genom en koncentrerad satsning på ett viktigt problemområde skall kunna få ökad uppmärksamhet på det arbete som föreningarna sedan länge bedrivit rörande nordisk språkförståelse och nordiska språk i allmänhet. Med det oerhörda utbud av

kampanjer och nyheter som präglar de moderna nordiska samhällena är det en bister erfarenhet som föreningarna gjort att det är svårt att få genomslag för det nordiska samarbetets stora betydelse.

Vad görs då konkret under språkåret? En hastig genomgång av den pågående verksamheten visar att det framför allt är lärare och folkbildare samt press och massmedia som är föremål för föreningarnas bearbetning. Beträffande lärarna har man således haft särskilda sammandragningar med de konsulenter som är ansvariga för lärarnas fortbildning i grannspråksfrågor. Några av föreningarna anordnade dessa sammandragningar redan hösten 1979 i samband med att Nordiska kultursekretariatets rapport om "Våra grannspråk" introducerades. Dessa kontakter börjar nu ge rik frukt genom att föreningarna i ökad grad utnyttjas som rådgivare vid uppläggning av kommunala och länsvisa studiedagar i höst.

Modersmållärarna är också målgrupper för det speciella läromedel som föreningarna tagit initiativet till, det s.k. nordiska språkhjulet. Materialet som produceras av förlaget Skriptor i Sverige skall komplettera redan existerande läromedel och skall utkomma i en dansk—svensk och en norsk—svensk version.

Det nordiska språkåret berör givetvis också föreningarna Nordens egna aktiva som verkar i lokalavdelningar och i distrikt. I Sverige har här sammanlagt 200 personer, huvudsakligen folkbildare och lokalavdelningsfunktionärer, medverkat i regionala konferenser där ett huvudämne varit hur man på ett så konkret och praktiskt sätt som möjligt skall kunna vinna ökad förståelse för grannspråken i Norden. En särskild tipskatalog kommer att tas fram som ett resultat av dessa konferenser. Ännu ett exempel på föreningarnas inriktning på skolan är den faktasamling "Uppslag för skolan" som utarbetats inom den svenska föreningens skolnämnd.

En viktig kanal till ökat medvetande om grannspråksförståelse är pressen, och föreningarna har här lagt upp ett program för utsändning av material till i första hand dagspress. Således sprids under hela språkåret speciellt tillverkade artiklar om de nordiska språken samtidigt som mer populärt språk-

material — veckans Vilde Nordbo — framställs för tidningarnas "lätta" sidor. Den norska föreningen söker i sin språkkampanj knyta an till användningen av nordiska tidningar och veckotidningar i skolarbetet. Avsikten är att man med utgångspunkt från en uppsättning vänortsförbindelser skall söka stimulera skoleleverna att använda dessa pressalster i undervisningen. Två medverkande organisationer är "Norske Avisers Landsforbund" och "Norsk Ukepresse".

Det kan noteras att språkinformation om samiskan utsänds inför sommarens turistsäsong och där man främst velat förklara vad många för vanliga nordbor helt obegripliga ortnamn på Nordkalotten betyder.

Föreningarna menar alltså att de nordiska språkfrågorna borde kunna intressera en bred allmänhet och att elementär kunskap om grannspråken skall kunna betecknas som ett slags samhällsinformation. Samma uppfattning har för övrigt mjölkföretaget ARLA i Sverige som efter framställning från den svenska föreningen Norden beslutat sig för att under hela sommaren 1980 ta in grannspråksinformation på de mjölkpaket som huvuddelen av svenska frukostätare konfronteras med. Under sommaren publiceras material på danska och norska språken och senare i höst är det finskans tur.

Att sjunga sig till språkkunskap är en av de genvägar som föreningarna Norden vill använda under det nordiska språkåret. Ett samarbete har inletts med de nordiska radioföretagens utbildningsavdelningar vilka som ett inslag i språkåret ger ut en visbok med titeln "Nordsånger". Boken kommer att vara utgångspunkt för sammanlagt nio 30-minuters program som sänds i de nordiska ländernas skolradio under hösten. "Nordsånger" blir föreningarna Nordens årsbok till sina närmare 100.000 medlemmar, och man väntar sig att boken skall bli ett effektivt bevis på föreningarnas avsikt att göra en grundlig satsning på språkfrågorna. Den sångbok som utgavs på 1940-talet och gjort en trogen tjänst vid många nordiska sammankomster under 30 år får i "Nordsånger" en ivrigt efterlängtat ersättare.

En avsevärd del av språkkänsaktiviteterna kommer givetvis att beröra den egentliga språkgemenskapen mellan danska,

norska och svenska. Men det andra målet för språkåret — ökad kunskap om de inhemska språken i Norden — får också sina speciella aktiviteter. Ett exempel är här den lilla skrift på finska och svenska som utarbetats av Sulo Huovinen inom den svenska föreningen och som tryckts upp i en stor upplaga. Skriftens namn är "Barn har rätt till ett modersmål", på finska "Lapsella on oikeus äidinkieleen". Den är ett angeläget inlägg inte minst i den pågående diskussionen i invandrarlandet Sverige om hur de finska invandrarnas barn skall få sin språkundervisning ordnad.

Föreningarna Nordens språkårsverksamhet bedrivs under det starka medvetandet av den betydelse en kampanj av detta slag kunde få, om radio och TV på allvar kunde engageras. Föreningarnas opinionsbildande verksamhet när det gäller grannspråkförståelse kommer här att bl.a. inriktas på de metoder som används av radioföretagen vid textning av TV-program. Sedan många år har föreningarna t.ex. sökt påverka radioföretagen i Sverige att underlåta att texta norska eller att åtminstone, om textningen till varje pris måste ske, ombesörja denna på originalspråket. Åtskilliga framstötningar i ärendet har gjorts men utan resultat.

Diskussionen om Nordsat, det projekt som skall kunna öppna möjligheter för de nordiska befolkningarna att ta del av samtliga radio- och TV-program i Norden, har givetvis en mycket stark anknytning till det nordiska språkåret. I det remissvar som föreningarna avgav i april betonades mycket starkt reformens betydelse för språkförståelsen. Man kan här stödja sig på ett empiriskt material framtaget under Nordsat-utredningarna där det visade sig att danska barn utan möjlighet att se svensk gräns-tv har en sämre språkförståelse än de barn som har motsvarande förmåner.

Den danska föreningen har i sin opinionsbildande verksamhet under språkåret särskilt knutit an till Nordsat. En liten debattidning "Debat i Norden" har utgivits i en stor upplaga och för övrigt fått spridning också i grannländerna. I tidningen presenteras på ett slagkraftigt sätt många av de argument som gäller Nordsats språkpolitiska betydelse.

Avgörande för om det nordiska språkåret skall bli något

utöver en punktinsats av föreningarna Norden är givetvis om de många aktiviteterna leder till ett starkare grannspråksintresse inom skolan, dagspressen, organisationslivet och bland den stora allmänheten. Viktigt är också i detta sammanhang att väcka de nordiska beslutsfattarnas intresse för språkfrågorna. Här har föreningarna redan kunnat konstatera en ökad uppmärksamhet inom Nordiska rådets krets. Ett uttryck för detta är att flera talare i samband med rådssessionen i Reykjavik i mars tog det nordiska språkåret till utgångspunkt för olika krav om förbättrad grannspråksundervisning. Ett utomordentligt konkret bevis på Nordiska rådets intresse var också den lilla handledning "Att tala nordiskt" som låg på samtliga parlamentarikers bord. Skriften går tillbaks på ett initiativ från Per Olof Sundman, mångårig rådsledamot och synnerligen aktiv inom den svenska föreningen Norden. "Att tala nordiskt" har rönt stor efterfrågan och redan utkommit i sin andra upplaga. Utgivare är Nordiska rådet och Nordiska språksekretariatet (se s. 135).